

۱۳۹۷۵۹۷
۹۵/۵/۱۱

لحظه‌ی مرگ در پرتو

قرآن و سنت

از دیدگاه اهل سنت

مؤلف: علی بن نایف شحود
پروفسور قرآن و سنت

مترجم: پدرام اندیش

www.ketab.ir

شحد، علی

الاستعداد للموت. فارسی.

لحظه ی مرگ در پرتو قرآن و سنت

مؤلف: علی بن نایف شحد؛ مترجم: پدram اندایش .

تهران - ۱۳۹۵. ۴۱۲ صفحه.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۰۴-۴۲-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

موضوع: مرگ — جنبه های قرآنی - اسلام

ندایش، پدram، ۱۳۵۵ مترجم.

رده بندی کنگره: ۳۲۰۴۱ ش ۴/م ۱۰۴ BP

رده بندی دیسی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۸۸۵۷۳

لحظه مرگ در پرتو قرآن و سنت

مؤلف: علی بن نایف شحد

مترجم: پدram اندایش

ناشر: آرمان نگار

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

چاپ: هزار نقش

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۰۴-۴۲-۸

فهرست

۹	 مقدمه‌ی مترجم
۱۱	 مقدمه‌ی مؤلف
۱۷	 باب اول: مفهوم مرگ در قرآن کریم
۱۷	 مبحث اول: اگر اجل برسد راه فانی از مرگ وجود ندارد
۳۲	 مبحث دوم: كُلْ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ (هر شخصی طعم مرگ را می‌کشد)
۴۱	 مبحث سوم: انگیزه داشتن به توبه قبل از مرگ
۴۴	 مبحث چهارم: وقتی اجل برسد بازگشت به دنیا وجود نخواهد داشت
۴۵	 مبحث پنجم: الله هنگام مرگ جانها را بر می‌گیرد
۴۶	 مبحث ششم: الله تعالی مرگ و زندگی را تقدیر قرار می‌دهد
۴۹	 مبحث هفتم: انسان از مرگ غفلت دارد
۵۱	 مبحث هشتم: واجب بودن یادآور شدن (ذکر گفتن) مؤمن که همان رسالتش در این زمین است
	 مبحث نهم: کسی که برای الله هجرت کند و قبل رسیدن به محل هجرت فوت کند، اجرش نزد الله باقی می‌ماند
۵۳	 مبحث دهم: منافقان برای فرار از مرگ، از جهاد فرار می‌کنند
۵۹	 مبحث یازدهم: کافران هیچ وقت آرزوی مرگ نمی‌کنند
۶۲	 مبحث دوازدهم: واجب بودن توصیه کردن به مُردن با اسلام
۶۴	 مبحث سیزدهم: انگیزه ایجاد نمودن برای وصیت نمودن قبل از مرگ برای غیر از وارثان

- مبحث چهاردهم: ملائک مردم را قبض روح می‌نمایند ۶۸
- مبحث پانزدهم: احوال کافران هنگام قبض روح ۷۲
- مبحث شانزدهم: برای امتها نیز اجل وجود دارد ۷۳
- باب دوم: مرگ در سنت نبوی ﷺ ۷۶
- مبحث اول: اعمال به انتهای آنها در زندگی ارزش پیدا می‌کند ۷۶
- مبحث دوم: مرگ پیامبران علیهم الصلاة والسلام ۸۱
- مبحث سوم: کسی که دوست داشته باشد الله تعالی را ببیند، الله متعال دیدار او را دوست دارد ۱۰۵
- مبحث چهارم: خود را برای به مانند این آماده کنید ۱۰۸
- مبحث پنجم: کسی که ببرد و شهادت لا اله الا الله گفته باشد ۱۰۹
- مبحث ششم: مردن هنگام عمل صالح ۱۱۶
- مبحث هفتم: ترسیدن از بود [زندگی] ۱۱۷
- مبحث هشتم: چیزهای که باعث حسرت تمه می‌شوند ۱۱۸
- باب سوم: انسان از مریض شدن تا دفنش ۱۲۷
- مبحث اول: تشویق نمودن به درخواست عفو و عافیت [از الله] ۱۲۷
- مبحث دوم: نهی از آرزوی مرگ داشتن هنگام مبتلا گشتن ۱۳۱
- مبحث سوم: تشویق نمودن به صبر و فضیلت بلا کشیدن ۱۳۴
- مبحث چهارم: فضیلت طولانی شدن زندگی، زمانی که در اطاعت از الله تعالی سیری شود ۱۴۴
- مبحث پنجم: تشویق نمودن به گفتن کلماتی، هنگامی که دردی در بدن به وجود می‌آید ۱۴۷
- مبحث ششم: تشویق نمودن به عبادت مریض ۱۴۹
- مبحث هفتم: تشویق نمودن به وصیت کردن و رعایت عدالت در آن ۱۵۸
- مبحث هشتم: فضیلت مرگ ۱۶۳
- مبحث نهم: ترساندن از دوست نداشتن مرگ و تشویق به دوست داشتن آن ۱۶۹
- مبحث دهم: مستحب بودن یاد مرگ و آماده شدن برای آن ۱۷۱
- مبحث یازدهم: نیک کردن گمانی که به الله تعالی برده می‌شود و ترس از وی ۱۷۵

- مبحث دوازدهم: ترساندن از مرگ ۱۷۹
- مبحث سیزدهم: علامت خاتمه به خیر شدن (در پایان عمر بر خیر بودن) ۱۸۱
- مبحث چهاردهم: کیفیت مرگ و شدتش ۱۸۳
- مبحث پانزدهم: تلقین به مرده ۱۸۹
- مبحث شانزدهم: آنچه درباره‌ی آمدن فرشته‌ی مرگ و همراهانش آمده است ۱۹۳
- مبحث هفدهم: آنچه از فرشتگان که بر سر مرده حاضر می‌شوند ۱۹۸
- مبحث هیجدهم: انگیزه داشتن به توبه قبل از آن که زمانش پایان بیابد ۲۰۶
- مبحث نوزدهم: تشویق به گفتن سخنانی که هنگام فوت به میت گفته می‌شود ۲۱۲
- مبحث بیستم: شناخت مرگ و کسی که او را غسل می‌دهد و [برای خاک سپاری] آماده می‌کند ۲۱۵
- مبحث بیست و یکم: خریه و اسنانها و زمین برای مؤمن ۲۱۸
- مبحث بیست و دوم: تشویق کردن کردن قبر و غسل دادن میت ۲۲۲
- مبحث بیست و سوم: تشویق نمودن به تشییع جنازه و حضور داشتن هنگام دفن ۲۲۵
- مبحث بیست و چهارم: تشویق نمودن به زیاد بودن نماز گزاران بر جنازه ۲۳۰
- مبحث بیست و پنجم: تشویق نمودن به سرعت دادن به جنازه و زود دفن کردن آن ۲۳۳
- مبحث بیست و ششم: دفن در مکانی که تقدیر شده است ۲۳۴
- مبحث بیست و هفتم: هنگام دفن کردن چه گفته می‌شود ۲۳۷
- مبحث بیست و هشتم: فشار قبر ۲۵۸
- مبحث بیست و نه: صحبت قبر با میت ۲۶۶
- مبحث سیام: تشویق به دعا نمودن برای میت ۲۷۰
- مبحث سی و یکم: عذاب قبر و نعمتهایش ۲۷۴
- مبحث سی و دوم: کسی که در قبر از وی سوال نمی‌شود و او از عذاب قبر نجات می‌یابد ۳۱۳
- مبحث سی و سوم: ترساندن از نوحه خوانی بر مرده و یا دیگر چیزها ۳۲۱
- مبحث سی و چهارم: ترساندن از این که شخص نباید بیشتر از سه روز عزادار باشد، مگر زنی که شوهرش فوت کرده باشد ۳۲۷

- مبحث سی و پنجم: نهی از خوردن مال یتیم به ناحق ۳۳۲
- مبحث سی و ششم: تشویق نمودن به دیدار قبور ۳۳۶
- مبحث سی و هفتم: ترساندن از عبور کردن بر قبرهای ستمگران ۳۴۱
- مبحث سی و هشتم: حال مردگان در قبرهایشان ۳۴۴
- مبحث سی و نه: روش دفن ۳۴۹
- مبحث چهلم: ترساندن از نشستن بر قبر و شکستن استخوانهای میت ۳۵۸
- مبحث چهار و یکم: نهی از گچکاری بر قبر و بلند نمودن آن و نماز خواندن به سوی آن ۳۵۹
- مبحث سی و دوم: انگیزه ایجاد کردن برای همدردی با مسلمان ۳۶۱
- مبحث چهل و سوم: انگیزه ایجاد کردن برای درست کردن غذا برای اهل میت ۳۶۵
- مبحث چهل و چهارم: نهی از یاره کردن گریبان و زدن بر صورت و دعوت دادن به امور جاهلیت ۳۶۷
- مبحث چهل و پنجم: آبرو میسر در قریش از آن منفعت می‌بیند ۳۶۹
- خاتمه ۳۹۱
- مراجع ۳۹۵

مقدمه‌ی مترجم:

به نام الله و برای الله و به یاد الله، بحث علمی را شروع می‌کنیم که در آن درباره‌ی مرگ سخن گفته شده است، امری که برای هر شخصی آمدنی است، حتی اگر هزار سال عمر او طول بکشد و به جایی برده می‌شیریم که دیگر طول کشیدن در آن جاودانه است و خوشبختی و بدبختی انسان در آن تمام نشدنی است. بدییم بیشتر به این حقیقت فکر کنیم و خود را بعد از مرگ به هلاکت نیاندازیم، عده‌ای کار می‌گویند: مگر شما بعد از مرگ را دیده‌اید که بدین صورت سنگ آن را به سینه می‌زنید، من یک سال از این افراد دارم و آن این است که مگر شما زندگی بعد از مرگ را دیده‌اید که این‌گونه سخن می‌گویید و آن را منکر می‌شوید؟ ما از خودمان نمی‌گوییم که بهشت و جهنمی است، بلکه از طرف الله تعالی درباره‌ی آن سخن می‌گوییم، تا بدانجا که نه تنها در اسلام، بلکه در تمامی ادیان تحریف رفته نیز، سخن از این امر مهم به میان آورده شده است.

در پایان از آقای علی صارمی دانشجوی رشته‌ی دکترای فقه شافعی که در ترجمه‌ی این اثر مرا یاری نمود، کمال تشکر را دارم.

مقدمه‌ی مؤلف:

سپاس و ستایش برای الله است، او را حمد گفته و از او طلب آمرزش نموده و به او ایمان آورده و بر او توکل می‌کنیم، کسی که الله او را هدایت کند، به خوبی هدایت شده و کسی را که گمراه سازد، هدایت کننده‌ای نخواهد داشت، شهادت می‌دهم پرستش شونده‌ی برحق جز الله وجود نداشته، واحد و بی‌شریک است و شهادت می‌دهم محمد بنده، فرستاده، انتخاب شده و دوست او است، بهترین هدایت کننده است که برگزیده شده است و با کرامت‌ترین و فاضل‌ترین شفاعت کننده است، صلوات بر او و بر خاندان و صحابه‌اش بطور کامل و کسی که از آنها تا روز قیامت تبعیت می‌کند.

اما بعد:

«... بهترین سخن، کتاب الله تعالی است و بهترین هدایت، هدایت محمد ﷺ و شریترین امور [در دین] چیزهای اختراعی است و هر بدعتی گمراهی است...»
الله تعالی می‌فرماید:

﴿إِنَّكَ مِيتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾ (زمر: ۳۰)

«تو می‌میری و آنها [نیز] می‌میرند.»

الله تعالی می‌فرماید:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَمَن زُحَّحَ عَنِ النَّكَارِ
وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْفُرُورِ﴾ (آل عمران: ۱۸۵)

«هر شخصی مرگ را می‌چشد و روز قیامت پاداش‌های شما بطور کامل [به شما] داده می‌شود، کسی که از آتش جهنم نجات داده شود و به بهشت داخل گردد، واقعاً کامیاب می‌شود و زندگی دنیا جز مایه‌ی فریب نیست».

مرگ انتهای هر چیزی است و تنها الله تعالی است که بقا دارد، تمامی بشر در مردن با هم اشتراک دارند. در بین آنها پیامبران و رسولان الله نیز وجود دارند، مرگ انتهای خواب نیست، فقط حالتی است که بعد از آن حالات نشأت گرفته، تقدیر شده و تدبیر شده وجود دارد، حالتی که از آن بیدارگی بی‌فایده‌ی نتیجه نمی‌شود.

قرآن کریم، حکمت ترس از مرگ را در نفس بشر به شکلی ملموس و وحی گونه بیان می‌دارد، این ترس را از راه حقیقی ابراهیم شده با بیان مقام مرگ و زندگی از سر راه بر می‌دارد و آنچه از حکمت و تدبیر، آسمان و پاداش، که در زندگی و مرگ وجود دارند را بیان می‌دارد.

از آنها این سخن الله تعالی است که می‌فرماید:

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كَتَبْنَا مُوَدَّتَهَا وَكَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِيهِ
مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِيهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ (آل عمران: ۱۴۵)

«هیچ شخصی نمی‌میرد مگر به اجازه‌ی الله تعالی و الله متعین زمان مرگ او را ثبت فرموده است، هر کس پاداش دنیایی بخواهد به او می‌دهیم و هر کس پاداش آخرتی بخواهد به او می‌دهیم و پاداش شکر کنندگان را خواهیم داد».

برای هر شخصی، زمان مرگ وی نوشته شده و ثبت شده وجود دارد، هرگز کسی نمی‌میرد مگر آن که زمان اجلش برسد، ترس، خروشیدن از ناشکیبایی، حرص زدن و تخلف کردن از راه صحیح، اجل وی را عقب نمی‌اندازد و شجاعت، پایداری، دل به دریا

زدن و وفای به عهد، عمر را کوتاه نمی‌کند، نه ترس و نه نخواستن چشم ترسو، بر زمان این اجل از قبل نوشته شده اثری نداشته و نه آن را زیاد می‌کند و نه کم!

این چنین است که حقیقت آمدن اجل در درون نشسته و نفس، مشغول بودن به آن را ترک گفته و آن را به حساب نمی‌آورد، به حساب آوردن آن شامل ادا نمودن تکالیف و چیزهای لازم ایمانی است، اگر این اعمال ایمانی را انجام دهد از دام آزمندی نفس و حرص آن، رهایی می‌یابد همان گونه که ترس و نگرانی در بالا رفتن این مقام او تأثیر دارد، با انجام آنها در راه مستقیمی قرار می‌گیرد که الله آن را برای وی ترسیم نموده است؛ آن راه انجام دادن تمامی تکالیف و انجام کارهای لازم و صبر و اطمینان خاطر و توکل بر الله است که به تنهایی مالک زمان، اجلها می‌باشد.

کسی که تنها برای استفاده از این زمین زندگی می‌کند و فقط پاداش دنیوی می‌خواهد، زندگی او فقط زندگی حشرات و حیوانات و چهار پایان است! سپس در زمانی که اجلش می‌رسد، همان اجلی که از قبل نوشته شده است می‌میرد؛ کسی که افق آخرت را در نظر می‌گیرد، زندگی او فقط زندگی انسان گونه است که الله آن زندگی را گرامی داشته و از پس آن به انسان سود رسانده و زندگی نیک آخرت را برای او مخصوص می‌گرداند، سپس انسان در زمانی که اجلش می‌رسد، همان اجلی که از قبل نوشته شده است، می‌میرد. اما راه این کتاب در بیان مسائل:

۱- جمع آوری آیات و احادیث مربوط به این مسأله که بیشتر از بیصد مورد است.

۲- تخریج احادیث از مراجع اصلی آن به شکل مختصر.

۳- حکم نمودن درباره‌ی احادیث بدون سخت‌گیری و آسان‌گیری.

۴- شرح آیات قرآنی به شکلی مختصر.

۵- شرح کلماتی که در زبان عربی غریب هستند.

۶- شرح آنچه به احادیث تعلق پیدا می‌کنند با استفاده از کتب شرح احادیث.

۷- ذکر نمودن خلاصه‌ی فتوای علماء در بعضی موارد.

۸- ذکر مهمترین مراجع در پایان کتاب.

کتاب به سه باب تقسیم می‌شود و هر باب شامل مسائلی می‌باشد:

باب اول- مفهوم مرگ در قرآن که شامل شانزده مبحث است.

باب دوم- مرگ در سنت نبوی و شامل هشت مبحث است.

باب سوم- حالتهای انسان از مریض شدن تا فوت کردن و آن بزرگترین باب بوده و

شامل چهل و پنج مبحث می‌باشد... و در انتها، خاتمه.

بر انسان عاقل واجب است تا برای کوشش در این راه، آستین بالا زده و در اطاعت از

الله استقامت بورید. قلی از آن که زمان اجلش برسد، مخصوصاً که زمان اجل ما نامعلوم بوده

و عمر کوتاه است و لذا را بر حذر می‌دارم از این که از نافرمانان باشید که نتیجه‌ی آن،

پشیمانی و رسیدن زمان ندامت است.

ای خواننده‌ی عزیز برای شما مطلب را بیان می‌دارم که از نکات درخشنده‌ی سنت

رسول الله ﷺ بوده و درباره‌ی مرگ، مقدمات، عذاب قبر و نعمتهایش می‌باشد، تمامی این

مطالب از احادیث صحیح استخراج شده است و مسأله‌ای است که باعث تذکر یافتن خودم

شده است، بر شماست که حقیقت مرگ و زندگی را با نظر داشته باشید، تا باعث شود که

قبل از به انتها رسیدن این سفر کوتاه به‌سوی الله تعالی برگشته و در دنیا و آخرت پیروز

گردیم، والحمد لله رب العالمین.

الله تعالی می‌فرماید:

﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلِّيِّهِ الْعَلِيِّ وَالشَّهَادَةِ

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (جمعه: ۸)

«بگو: مرگی که از آن فرار می‌کنید، شما را ملاقات خواهد کرد، سپس به سوی دانای

نهان و آشکار باز خواهید گشت؛ سپس شما را به آنچه انجام می‌داده‌اید با خبر خواهد

ساخت.»

الله تعالی می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۸﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسُهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿۱۹﴾ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (حشر: ۱۸-۲۰)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید از الله بترسید! و هر کسی باید ببیند برای فردای خود (قیامت) چه فرستاده است و از الله بترسید! که الله از آنچه انجام می‌دهید با خبر است» و مانند کسانی نباشید که الله را فراموش کرده و الله نیز خودشان را از یاد خودشان برد، آنانند - کاران * جهنمیان با بهشتیان یکسان نیستند، اهل بهشت همان رستگارانند».

شاعر گفته است:

فلو أنا إذا متُّ رُحياً لكان الموتُ راحةً كلَّ

اگر با مردن ما ترک می‌شدیم، مرگ، راهی از هر چیز در زندگی بود.

ولكننا إذا متنا بُعثنا ونسألُ بعده عن كلِّ شئٍ

ولی اگر ما بمیریم، برانگیخته خواهیم شد و بعد از آن درباره‌ی هر چیزی از ما سوال خواهد شد.

دیگری می‌گوید:

أيا عبدُ كم يراك الله حريصاً على الدنيا

ای بنده چقدر الله تو را نافرمان ببیند، حرص بر دنیا می‌زنی و مرگ را فراموش کرده‌ای.

أنسيتَ لقاء الله واللحد ويوماً عبوساً تشيبُ فيه

آیا دیدار پروردگار و سنگ قبر و خاک قبرت را فراموش کردی، روزی غمگین که در

آن [موهای] پیشانی پیر می‌گردند.

لو أن المرء لم يلبس تشرّد عُرياناً و لو كان

اگر شخص لباسی از تقوا نداشته باشد، لخت سرگردان شده حتی اگر لباس پوشیده باشد.

ولو أن الدنيا تدوم لكان رسول الله حياً و

اگر دنیا برای اهلش دوام داشت، رسول الله زنده و باقی می‌ماند.

از الله تعالی درخواست می‌کنم که به نویسنده، خواننده و ناشر این کتاب در دو جهان

منفعت برساند، آمین!

پژوهشگر قرآن و سنت

علی بن نایف الشحود

www.ketab.ir